

január

Čo sa deje v januári?

V našej prírode panuje pravá zimná nálada s dostatkom snehu a celodennými mrazmi. Ani najchladnejší mesiac roka však život v prírode nezastaví. Na snehovej pokrývke sa zrkadlia stopy zvierat, ktoré sa o seba musia postarať aj v nepriaznivom počasí.

▲ Trojkráľoví (6. 1.) zimu vlk nezozerie.

▲ Ak sa na Vincenta (21. 1.) vtáča z koľaje napije, ten rok mnoho vína sľubuje.

▲ Ak si na Vincenta (21. 1.) komár poletuje, statok aj slamenú strechu spotrebuje.

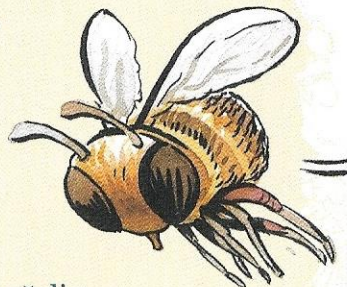
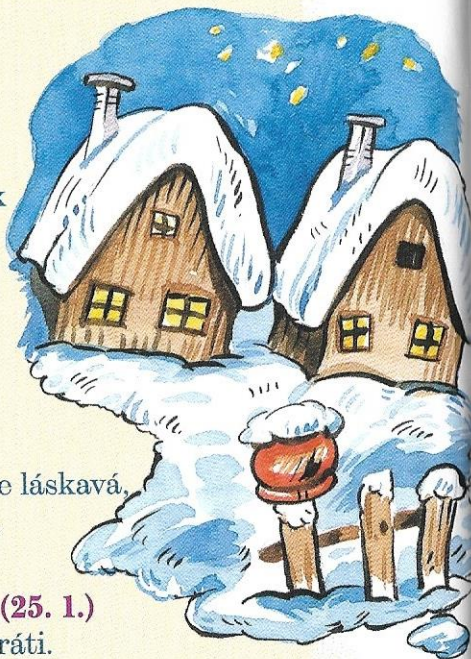
▲ Svätá Agneška (21. 1.) keď je láskavá, vypustí škovránka z rukáva.

▲ Na obrátenie svätého Pavla (25. 1.) medveď sa na druhý bok obráti.

▲ Ak vlci a líšky v januári vyjú, bude tuhá zima.

▲ Keď včely v januári vyletujú, to nedobrá rok ohlasujú.

▲ Lepšie vidieť hladného vlka v poli ako gazdu v januári v košeli.

Významná udalosť v rodine medveďa

Koncom januára a začiatkom februára privádzajú na svet mláďatá ako jediné z cicavcov samice medveďa hnedého. Matka vrhne dve, zriedkavejšie tri veľmi slabo vyvinuté medveďatá, ktoré sú celý mesiac po narodení slepé. Mláďatá rastú veľmi pomaly a medvedica ich pridáva 4-6 mesiacov. Medveďatá zostávajú v opatere svojej matky až do tretieho roka života. Dve zimy s ňou prežijú v brlohu.

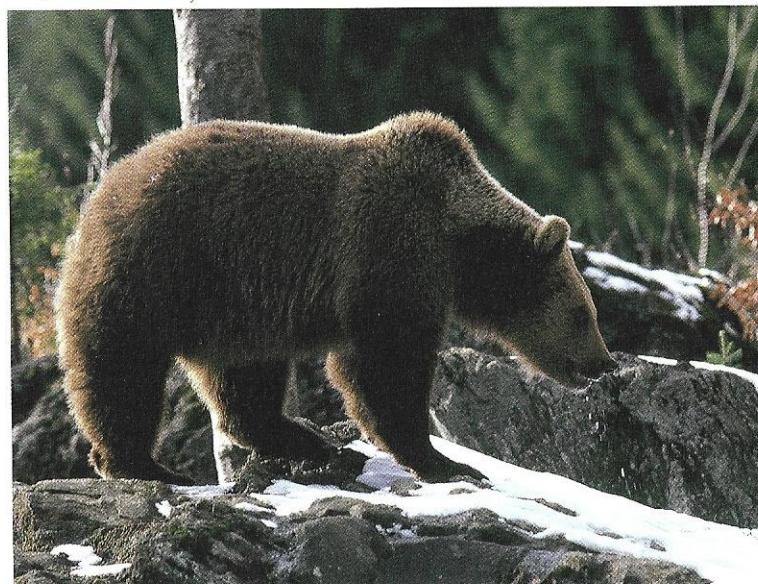

Medveď hnedý môže mať hmotnosť až 300 kg. Čerstvo narodené mláďa má hmotnosť len 0,5 kg a jeho dĺžka je iba 25 cm.

Spať či nespáť

Slovensko patrí do oblasti mierneho a studeného pásma. Zima je tu pre zvieratá najnepriaznivejším obdobím. S mrazivým počasím a nedostatkom potravy sa vyrovnávajú po svojom. Ľahšie to majú teplokrvné živočíchy, ktoré počas zimných mesiacov

● Medveď hnedý

hibernujú, teda spia zimným spánkom. Telesná teplota niektorých cicavcov môže klesnúť až pod bod mrazu. Napríklad u netopierov až na -8°C . Takéto podchladenie pritom nespôsobuje zamrznutie, pretože telesné tekutiny zimujúcich zvierat tuhnú pri nižšej teplote ako voda.

Vtáky, ktorých organizmus má vysokú látkovú výmenu, si nemôžu dovoliť prespávať 4-6 mesiacov ako cicavce. U niektorých druhov operencov je však známa čiastočná hibernácia. Napríklad sýkorky počas chladných zimných nocí znižujú teplotu tela o $5-10^{\circ}\text{C}$ a počas spánku sa zabalia do našuchoreného peria podobne ako plchy do chvosta.

Strašidelné kuny

Opustené hospodárske budovy či skládky odpadu sú rajom pre viaceré druhy živočíchov. Trvalým obyvateľom vidieckej chalupy v zime sa stáva kuna.

Keď si prídu majitelia do chalúčky pod lesom oddýchnuť, čaká ich nemilé prekvapenie. Namiesto pokojného spánku zažívajú nočnú moru zo strašidiel na pôjde.

Keď majú totiž kuny medové týždne, škriekajú a naháňajú sa po povalách. Hlasy páriacich sa kún pripomínajú kvílenie. Po

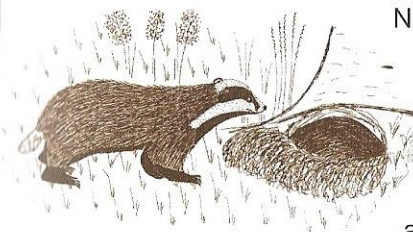

Králik zlatohlavý s hmotnosťou len 5 gramov je najmenším vtáčím druhom v Európe. V mrazivom zimnom dni vydrží nažive bez potravy len jednu hodinu.

zásnubných týždňoch prídu na svet mláďatá. Tie sa zasa naháňajú a škrabocú celú noc a na odpočinok sa ukladajú až ráno. Striasť sa kunich podnájomníkov nie je vôbec ľahké.

Vykrmený jazvec

Nedostatok potravy v zimných mesiacoch riešia zvieratá rozlične. Niektoré sa v lete a na jeseň vykrmujú, aby si vytvorili dostatočné tukové zásoby na zimu. K takým patria napríklad medvede, jazvece či svište.

● Jazvec lesný

Na sklonku jesene je jazvec poriadne vykrmený. Keď sa však po polročnom zimnom spánku prebudí, je vychudnutý na nepoznanie. Počas zimného spánku, ktorý prechádza v hlbokom bezvedomí, zhodí všetku nadbytočnú váhu. Na jar a v lete musí jazvec opäť набраť prepotrebne kilogramy, ktoré mu dovoľia pokojne spať počas ďalších zimných mesiacov.

Píšik sedmospáčík

Les je domovom píšika lieskového. Podobá sa myši, má však veľké oči a huňatý chvost. Chvost slúži píšíkovi ako padák pri preskakovaní z vetvičky na vetvičku, ale aj ako prikrývka počas zimného spánku. Prespí takmer pol roka.

Keď sa píšík počas letných a jesenných dní dobre vypasie, nájde si v strome bütľavinu alebo vtáčiu búdku. Tam si uvije hniezdo a upeleší sa v ňom. Skrúti sa do kĺbka

Jazvec vedie dvojtvárny život. V letnom období priberá na váhe, počas zimného spánku zasa podstupuje odtučňovaciu kúru.

● Píšík lieskový

a zababuší sa do huňatého chvosta ako do teplej periny. Keď zaspí, srdce mu začne pomalšie biť, ba aj dych sa mu spomalí. Na jar ho vnútorné biologické hodiny preberú z nekonečného snenia. Prvé chvíľky po prebudení je píšík veľmi malátny a nemotorný a tiež vychudnutý a podvyživený. Rád sa vyhrieva na slnku, aby mu nebola zima.

Výhody spoločenstiev

Zvieratá žijúce v číade, húfe, kolónii, krdli či stáde musia rešpektovať svoju pozíciu v rámci hierarchického rebríčka svojich druhov. Nový člen spoločenstva si vydobýja miesto v súbojoch. Ak sa mu darí, môže si trúfnuť aj na alfa samca, ktorého vyzve na súboj o najvrchnejšiu priečku hierarchického postavenia. Vodcovi spoločenstva vyplýva z čelnej pozície zodpovednosť za bezpečnosť a ochranu všetkých.

Má však aj viaceré výsady. Napríklad prednostné právo pri kŕmení a výsostné právo pri výbere partnerky. Výhody zo spolužitia v spoločenstve však majú všetci jej členovia, najmä čo sa týka zvýšenej bezpečnosti, ochrany a vyhľadávania potravy. Viac očí viac vidí, a preto je krdel vtákov lepšie chránený pred útokom dravcov ako osamotený operenec. Príslušníci krdlika majú tiež viac času na zber poživne. Viac jedincov má napokon väčšiu šancu nájsť nejakú potravu ako jednotlivec vedúci samotársky spôsob života.

Príkladný život mnohotisícového spolužitia vedú mravce a včely. Držia sa totiž kréda: Jeden pre všetkých, všetci pre jedného!

Stračia separantka

Straku obyčajnú väčšina ľudí považuje za prefikanú lúpežníčku, keďže si odnáša do hniezda všelijaké ligotavé predmety. Straka je však vzorná operená praktikantka v separovanom zbere odpadu. Svojim vrozeným inštinktom triedi odpad na cenné kovy a iný recyklovateľný materiál.

Krivý nos

Od krivého a prekríženého zobáčka dostal svoje meno krivonos. Rád si zanôti svoju pesničku aj vtedy, keď v prírode panuje treskúci mráz. Krivonos je jediný vtáčí druh, ktorý sa nebojí zimy. Počas mrazov si stavia hniezdo v korune vysokého smreka alebo

● Krivonos smrekový

jedle. Kolísku si starostlivo uvije, aby sa dnu nedostal mráz a neohrozil potomstvo, o ktoré sa stará. V zime sa krivonosy zhľukujú do krdlikov a spoločne sa potulujú po krajine. Keď nájdú ihličnatý stromček ovešaný šíškami, s radosťou sa začnú hostiť.

Vrabčí svet

Vrabce domové patrili odjakživa k spoločníkom človeka na dedinách i v mestách. Dokážu si s neobyčajným pôžitkom vychutnávať chvíľku odpočinku, vysedávajúc v spoločenstve, dobre zamaskované v nejakom kríku. Najmä v zimných mesiacoch, keď sedia našuchorené a natisnuté na seba, aby sa hriali, ožívujú ináč prázdne ulice. Ich čvirikanie nepôsobí rušivo. Sú to totiž vychýrení spachtoši, ktorí si ráno dlhšie pospia. S čvirikaním začínajú neskôr a k spánku sa odoberajú zavčas. Posledné vrabčie čimčarara teda zaznieva ešte za vidna.

● Vrabec domový

OTÁZKA ♦ ODPOVEĎ

Prečo sneh vŕzga?

Snehové vločky majú tvar hviezdčiek a pri dopade na seba sa dotýkajú iba svojimi končekmi. V čerstvom snehu je preto veľa vzduchu. Keď stúpime na sneh, ktorého teplota je pod nulou, niektoré kryštáliky snehových vločiek sa polámu. My to počujeme ako vŕzganie.

♦ PIKOŠKA ZO ŽIVOTA ♦

Vstávanie hlucháňa

Hlucháne sa aj v zime zdržujú na svojich obľúbených miestach ďaleko od civilizácie. Raz som sa ešte pred svitaním pobral na tokanisko, aby som ich mohol pozorovať. Podozrivé tieho ranného lesa rušil len krdlik krivonosov lúskajúcich šišky na smreku. Z pohľadu na vtáčiky ma vyrušilo trepotanie krídlami. Bolo to len pár metrov za mnou a ja som od ľaku skoro spadol z nôh. Otočil som sa a uvidel som chvost odlietajúceho hlucháňa, ktorý prenocoval pod snehom rovno vedľa mňa. Zostal po ňom len tunel snehu s komôrkou a odtlačky krídel na snehu, keď ešte premrznutý nemotorne vzlietal.

